

УДК 616.832-001.32/.33-089.843

**В.И. Сипитый, С.А. Пагалов, В.А. Чмут*, И.А. Кутовой*, В.Н. Куцын*,
О.А Сторчак**, А.В. Генкин****

Харьковская медицинская академия последипломного образования

*Харьковский национальный медицинский университет

****КУОЗ «Областная клиническая больница – Центр экстренной медицинской помощи
и медицины катастроф», г. Харьков**

РАННЯЯ ДИАГНОСТИКА И ХИРУРГИЧЕСКОЕ ЛЕЧЕНИЕ ПАРАСТВОЛОВЫХ НЕВРИНОМ ЗАДНЕЙ ЯМКИ ЧЕРЕПА

В работе освещены данные, касающиеся ранней диагностики и хирургического лечения 71 больного с паравентрикулярными невриномами задней ямки черепа. Современными методами нейровизуализации определены основные, необходимые для успешной операции параметры опухоли. Использование метода удаления опухоли с видеоэндоскопией позволило добиться радикальности операции, снизить летальность, уменьшить степень инвалидизации, сократить сроки реабилитации. Интраоперационный ЭЭГ-мониторинг позволил сократить летальность благодаря предупреждению интраоперационных витальных осложнений.

Ключевые слова: паравентрикулярная невринома, спиральная компьютерная томография, магнитно-резонансная томография, магнитно-резонансная ангиография, микрохирургический метод, ЭЭГ-мониторинг, видеоэндоскопия.

Невриномы составляют в среднем от 6 до 8 % всех интракраниальных новообразований. По данным Института нейрохирургии им. Н.Н. Бурденко, данная опухоль встречается у 7,2 % больных. Невриномы чаще всего наблюдаются в средней и старшей возрастных группах с некоторым преобладанием у женщин [1–8].

Ранняя диагностика и радикальное удаление опухолей задней ямки черепа, особенно мостомозжечкового угла, остается очень важной и не до конца решенной задачей нейрохирургии. Топографо-анатомические особенности задней черепной ямки усложняют диагностику неврином преддверно-улиткового нерва. Сложность клинической картины заболевания, длительно, незаметно нарастающая и слабо выраженная неврологическая симптоматика также затрудняют раннюю диагностику и лечение больных невриномами задней ямки черепа.

В настоящее время особое место в диагностике опухолей задней черепной ямки занимают спиральная компьютерная томография (СКТ), магнитно-резонансная томография (МРТ) и магнитно-резонансная ангиография (МРА) [4, 9–11].

Цель данного исследования – изучение современных методов обследования в ранней диагностике и хирургическом лечении паравентрикулярных неврином, оценка эффективности применения нового диагностического интраоперационного метода регистрации биоэлектрической активности стволовых структур мозга.

Материал и методы. Проанализированы результаты оперативного лечения 71 больного (29 мужчин, 42 женщин) с паравентрикулярными невриномами задней черепной ямки и вторичной дисфункцией стволовых структур головного мозга в рамках договора Харьковского национального медицинского уни-

© В.И. Сипитый, С.А. Пагалов, В.А. Чмут и др., 2016

верситета с Институтом нейрохирургии им. акад. А.П. Ромоданова НАМН України (г. Київ). Розроблено новий метод інтраопераційного контролю функціональної діяльності стволових структур мозга. Розроблено і применено комплексний метод оперативного лікування неврином з суб- і супратенториальним ростом, включаючи мікрохірургію в сочтенні з відеоэндоскопією. Розроблено метод поетапного видалення новообразувань, дозволяючого розширити об'єм оперативного вмешання.

Диагноз уточняли з використанням СКТ, МРТ і МРА.

В залежності від розмірів опухолі поділяли на чотири типи: 1-й – малі (до 10 мм) – у 10 хворих; 2-й – середнього розміру (10–30 мм) – у 25 хворих; 3-й – великі (30–50 мм) – у 30; 4-й – гігантські (50–60 мм) – у 6.

В залежності від параметрів опухолі вибиралося операційний доступ: I – субокципітальний – у 62 [(87,30±4,35) %] хворих, II – одностороння транстенториальна супра-, субокципітальна краниотомія – у 9 [(12,7±0,6) %] хворих. У 36 [(50,70±2,35) %] хворих з великими і гігантськими опухолями, вираженою гідроцефалією першим етапом операції було виконання вентикулоцистернального анастомоза по Торкильдсену.

На наступному етапі вскривали тверду мозкову оболочку, ретрактором відводили і фіксували гемісферу мозжечка, видали заднелатеральний відділ опухолі. В рану вводили ендоскоп і формували відеоэндоскопічну картину мостомозжечкового угла. Визуалізували опухоль, її розміри, відношення до черепно-мозговим нервам, визначали наявність кровеносних судин, спаяніх з капсулою опухолі, а також виявляли ступінь деформації і дислокації ствola мозга. Далі з використанням мікрохірургії вскривали заднелатеральну поверхню капсули опухолі і видали опухоль інtrakapsуллярно фрагментарним методом.

Под постійним відеоэндоскопічним моніторингом видали опухоль каудальну групу черепно-мозгових нервів. Далі атравматично методом микропрепа-

рировання видали передненижню частину мозжечкової артерії. В області заднього краю внутрішнього слухового прохода полуовалальним разрезом вскривали тверду мозкову оболочку і видали частину опухолі від заднього краю внутрішнього слухового прохода. Опухоль видали в залежності від ступеня проростання тотально або субтотально.

В ході операції використовували новий малоінвазивний метод нейрофізіологічного моніторинга, одномоментної реєстрації біоелектрическої активності стволово-парастволових відділів мозга з використанням комп’ютерної системи DXNT-32, дозволяючої коригувати ход операції і осу́ществляти профілактику осложнень при виникненні дезорганізації ритма нейроімпульсів, характерних для грубої дисфункциї ствola мозга, з одномоментною корекцією анестезіологічного пособия до восстановлення нормальних біоритмів стволових структур мозга.

Результати та їх обговорення. Тотальне видалення неврином виконано – 35 [(49,3±2,5) %] хворих, субтотальне – 32 [(45,7±2,4) %], частичне – 4 [(5,6±0,3) %]. Анатомічна цілісність лицевого нерва збережена у 65 [(91,5±4,3) %] хворих. Після операції наблюдались хороши результати в 50 [(70,42±3,52) %] випадках, задовільні – в 17 [(23,90±1,09) %], неудовільгові – в 4 [(5,63±0,28) %] випадках. Функціональні исходи оцінені за шкалою Карновського у 71 хворого в термін до 10 років: 50 [(70,42±3,52) %] пацієнтів повернулись до попередньої діяльності, у 17 [(23,90±1,09) %] лиць діяльність частично обмежена.

Означена залежність ступеня вираженості пораження ствola мозга від розмірів новообразувань. Сопоставлювали рівень пораження ствola мозга і вираженість стволової дисфункциї за інтраопераційними та нейровізуалізаційними даними. Крім того, сопоставлювали дані, касуючись ступеня пораження ствola мозга, отримані в ході операції, з даними електрофізіологічних досліджень. С постійною МРТ визначали ступінь дислокації ствola мозга. Були виокремлені наступні варіанти: 1-я ступінь – 1–2 мм, 2-я – 3–4 мм, 3-я – 5–7 мм. Уточнено топографо-анатомічні

ческое взаимоотношение опухоли со стволовыми отделами мозга и структурами задней ямки черепа по интраоперационным данным.

Изучены дооперационная неврологическая симптоматика и результаты СКТ, МРТ и МРА, позволяющие определить размеры, плотность, локализацию и степень васкуляризации новообразований. Изучена динамика стволовых симптомов у больных этой группы в раннем послеоперационном периоде.

Кроме того, в работе оценена значимость клинических признаков поражения ствола головного мозга, электрофизиологических данных и показателей МРТ, СКТ и МРА. Выделена группа из 4 [(5,63±0,28) %] больных, у которых имело место развитие ишемических расстройств в стволе мозга с отеком и дислокацией после хирургического лечения. Определение степени поражения ствола мозга по данным МРТ и выраженности дислокационной симптоматики дает возможность оценить его функциональное состояние до операции и в ходе ее выполнения. Изложенное позволяет прогнозировать течение заболевания, предупредить тяжелые осложнения во время операции, снизить послеоперационную летальность. Выявленные факторы риска развития осложнений после удаления опухолей у данной категории больных могут быть приняты во внимание при выборе хирургической тактики и способствовать разра-

ботке путей их профилактики. Усовершенствование метода хирургического лечения пациентов с паравентрикулярными опухолями задней ямки черепа позволяет сократить время операции, повысить радикальность, снизить летальность и степень инвалидизации, сократить период реабилитации больных.

Выводы

1. Применение методов спиральной компьютерной томографии, магнитно-резонансной томографии и магнитно-резонансной ангиографии позволяет определить точную локализацию, размеры образований, плотность, степень васкуляризации, а также степень смещения опухолью ствола головного мозга, что позволило адекватно планировать ход операции и выбирать оптимальный операционный доступ.

2. Проведение микрохирургического удаления опухоли с применением видеоэндоскопических методик является высокоэффективным методом, позволяющим проводить радикальные операции, снизить процент интраоперационных осложнений, сократить время проведения операции.

3. Видеоэндоскопический мониторинг и нейрофизиологический интраоперационный мониторинг ЭЭГ-потенциалов с применением компьютерной системы DXNT-32 позволяет корректировать ход операции, что исключает витальные осложнения.

Список литературы

1. Новообразования ствола мозга (диагностика, хирургическое лечение, прогноз) / В. А. Хачатрян, А. В. Ким, К. А. Самочерных, Е. В. Горохова // Материалы IV съезда нейрохирургов Украины. – Днепропетровск, 2008. – С. 105.
2. Гусев Е. И. Опухоли нервной системы / Е. И. Гусев, А. Н. Коновалов, Г. С. Бурд // Неврология и нейрохирургия. – М. : Медицина, 2000. – 374 с.
3. Муминов М. Д. Дисфункции лицевого нерва при опухолях мостомозжечкового угла / М. Д. Муминов, Г. М. Киргиец // Украинский нейрохирургический журнал. – 2007. – № 3. – С. 30–31.
4. Скорохода А. О. МРТ с напряженностью магнитного поля 1.5 Т в диагностике патологических процессов мостомозжечкового угла / А. О. Скорохода, И. М. Дыкан, Л. А. Мыроняк // Материалы IV съезда нейрохирургов Украины. – Днепропетровск, 2008. – С. 173.
5. Нервові хвороби / [Віничук С. М., Дубеню Є. Г., Мачерет Є. Л. та ін.] ; за ред. С. М. Віничука, Є. Г. Дубенка. – К. : Здоров'я, 2001. – 696 с.
6. Опухоли задней черепной ямки / Б. В. Гайдар, В. А. Хилько, В. Е. Парфёнов [и др.] // Практическая нейрохирургия / под ред. Б. В. Гайдара. – СПб. : Гиппократ, 2002. – С. 424–425.
7. Никифоров А. С. Субокципитальный доступ к задней черепной ямке / А. С. Никифоров, А. Н. Коновалов, Е. И. Гусев // Клиническая неврология : в 3 т. / под ред. А. Н. Коновалова. – М. : Медицина, 2004. – Т. 3. Основы нейрохирургии. – С. 128–131.

8. Sampath P. Chapter 65. Acoustic neuroma / P. Sampath, D. M. Long // Youmans Neurologic Surgery. – [5th ed.]. – Philadelphia : Saunders, 2004. – V. 1. – P. 1147–1168.
9. Гайдар Б. В. Компьютерная томография головного мозга, позвоночника, спинного мозга / Б. В. Гайдар // Практическая нейрохирургия : [руководство для врачей / под ред. Б. В. Гайдара]. – СПб. : Гиппократ, 2002. – С. 38–55.
10. Возможности компьютерной и магнитно-резонансной томографии в диагностике невризом черепных нервов / Ю. Е. Никольский, М. Л. Чехонацкая, В. Н. Приезжева [и др.] // Саратов. науч.-мед. журнал. – 2012. – Т. 8, № 2. – С. 8.
11. Etiopathological factors related to hydrocephalus associated with vestibular schwannoma / M. Fakuda, M. Oishi, T. Kavaguchi [et al.] // Neurosurgery. – 2007. – V. 61, № 12. – P. 1186–1193.

B.I. Сипітий, С.О. Пагалов, В.О. Чмут, І.О. Кутовий, В.М. Куцин, О.А. Сторчак, О.В. Генкін
**РАННЯ ДІАГНОСТИКА І ХІРУРГІЧНЕ ЛІКУВАННЯ ПАРАСТОВБУРОВИХ НЕВРИНОМ
ЗАДНЬОЇ ЯМКИ ЧЕРЕПА**

У роботі висвітлено дані щодо ранньої діагностики і хірургічного лікування, що базуються на обстеженні 71 хворого з паастовбуровими невриномами задньої ямки черепа. Сучасними методами нейровізуалізації визначено основні, необхідні для успішної операції параметри пухлини. Використання методу видалення пухлини з відеоендоскопією дозволило досягти радикальності операції, знизити летальність, зменшити ступінь інвалідизації, скоротити терміни реабілітації. Інтраопераційний ЕЕГ-моніторинг дозволив скоротити летальність завдяки попередженню інтраопераційних вітальних ускладнень.

Ключові слова: паастовбурова невринома, спіральна комп’ютерна томографія, магнітно-резонансна ангіографія, мікрохірургічний метод, ЕЕГ-моніторинг, відеоендооскопія.

V.I. Sipitiy, S.A. Pagalov, V.A. Chmut, I.A. Kutovoy, V.N. Kutsyn, O.A. Storchak, A.V. Genkin
EARLY DIAGNOSIS AND SURGICAL TREATMENT PARATRUNCAL NEURINOMAS OF POSTCRANIAL FOSSA

The data about early diagnosis and surgical treatment of 71 patients with paratruncal neurinomas of postcranial fossa are presented. By modern methods of neuroimaging it is determined basic necessary parameters for a successful tumor operation. The use of method of removing a tumor with videoendoscopy possible to achieve radical surgery, to reduce the degree of invalidization, reduce the time of operation. The use of advanced miniinvasive surgical approaches can dramatically remove the tumor without the trauma of the brain stem. Intraoperative EEG-monitoring the functional activity of the brain stem has reduced mortality by preventing vital intraoperative complications.

Keywords: paratruncal neurinoma, spiral CT, MRT, MRA, microsurgical technique, EEG-monitoring, videoendoscopy.

Поступила 09.02.16